

5-6 YAŞ ÇOCUKLARININ AKRAN İLİŞKİLERİ, OKULA UYUM DÜZEYLERİ VE SOSYAL KONUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN İZLENMESİ^(*)

FOLLOWING RELATIONS OF 5-6 YEAR-OLD CHILDREN IN TERMS OF PEER RELATIONSHIPS, SCHOOL ADJUSTMENT AND SOCIOMETRIC STATUS LEVELS

Hülya GÜLAY OGELMAN¹ Hatice ERTEN²

Özet: Araştırmanın amacı, okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş çocuklarının akran ilişkileri, sosyal konumları ve okula uyum düzeylerinin eğitim-öğretim yılı içerisinde değişiklik gösterip göstermediğinin incelenmesidir. Araştırmanın örneklemini, 2010-2011 eğitim-öğretim yılında Denizli ili merkezinde, Serinhisar ve Tavas ilçelerinde okul öncesi eğitimi almaya devam eden 175 (91 kız, 84 erkek) çocuk ve 12 anaokulu öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmada, Ladd ve Profilet Çocuk Davranış Ölçeği, Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği, 5-6 Yaş Çocukları İçin Okul Uyumu Öğretmen Değerlendirme Ölçeği ve Resimli Sosyometri Ölçeği kullanılmıştır. Veri analizinde; ilişkili örneklem için tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Araştırmanın genel sonuçlarına göre, akran ilişkileri, sosyal konum düzeyleri, okula uyum düzeylerinin eğitim-öğretim yılı içinde artış gösterdiği bulunmuştur.

Anahtar kelimeler: Akran İlişkileri, Sosyal Konum, Okula Uyum.

Abstract: In this study purpose includes examining whether or not the peer relationships, sociometric status and school adjustment levels of 5-6 year-old children, who attend preschool education, change within the school year. The sample group of the study is consisted of 175 (91 girls, 84 boys) children, who attend preschool education in the city center of Denizli and districts of Serinhisar and Tavas within the school year of 2010-2011, and 12 kindergarten teachers. Ladd and Profilet Child Behavior Scale, Peer Victimization Scale, Teacher Assessment Scale of School Adjustment for 5-6 year-old children, Picture Sociometry Scale and Social Skills Observation Form” were used as data collection tools in the study. During the analysis of the data, one-way analysis of variance (ANOVA) was used. According to the general results of the study, it was found out that peer relationships, levels of sociometric status and school adjustment levels increased within the school year.

Keywords: Peer Relationship, Sociometric Status, School Adjustment.

(*) Bu çalışma Yrd. Doç. Dr. Hülya GÜLAY OGELMAN’ın danışmanlığında yapılan “Okul Öncesi Eğitime Devam Eden 5-6 Yaş Çocuklarının Sosyal Beceri, Akran İlişkileri Ve Okula Uyum Düzeyleri Arasındaki İlişkilerin İzlenmesi” isimli (2011 SOBE 020) Pamukkale Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Projeleri Koordinasyon Birimi (PAUBAP) tarafından desteklenen yüksek lisans tezi çalışması kapsamında yapılmıştır.

1 Öğretim Üyesi, Yrd. Doç.Dr., Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Okul Öncesi Öğretmenliği Anabilim Dalı, hgulay@pau.edu.tr

2 Okul Öncesi Öğretmeni, Kızılcabölük HİA Anaokulu, erten_hatice@hotmail.com

1. GİRİŞ

Akran ilişkileri çocuğa birçok beceri kazandırır. Akranlar çocukların kendi kişiliklerini geliştirmelerine yardımcı olurlar. Çocuklar bu ilişkiler içinde kendileri hakkında geri bildirim alır, böylece kendileri hakkında algılar oluştururlar. Eşitliğe dayanan bu ilişkilerde, çocukların sosyal rollerine, konumlarına ve cinsel kimliklerine uygun davranışlar belirlenir (Rowley, Sellers, Chavous ve Smith 1998). Akran ilişkileri, çocukta güven duygusunun oluşması, çocukların sosyal bilgi alışverişine girip bilgilerini sınamalarına olanak tanınması, sosyal bilişsel gelişmeyi arttırması, sosyal destek sağlaması, duygusal destek işlevi görmesi gibi nedenlerden ötürü çocukların sosyal, duygusal, bilişsel gelişimleri açısından önemlidir (Erwin, 2000). Ayrıca çocuklar akranlarıyla, yalnızca eşit ilişkilerde öğrenebilecek yeni beceriler kazanırlar. Bilişsel ve empati becerileri gelişir; işbirliği ve rekabet içeren etkinliklere katılmayı öğrenirler. Kazandıkları bu beceriler, onların diğer insanlarla uyum içinde yaşamalarını sağlar (Çetin, Alpa-Bilbay ve Albayrak-Arın, 2003). Akran ilişkileri, bilişsel açıdan, okula uyumun, akademik hazır oluşun (Ladd, Kochenderfer ve Goleman, 1997), akademik motivasyonun ve başarının (Chen, Chang, He ve Liu 2005; Mendez, Fantuzzo ve Cicchetti, 2002) ileriki yıllardaki psikolojik sağlığın önemli belirleyicilerindendir (Denham, 2003).

Akran ilişkileri aynı zamanda çocukların sosyal gelişimlerinin de vazgeçilmez bir parçasıdır. Sağlıklı akran ilişkileri kurmak, psikolojik uyumun ve hayat boyu sosyal etkileşimin önemli öğelerinden biridir (Walker, 2004; Szweczyk vd, 2005: Akt. Gülay, 2008: 52). Çocuklar akran ilişkileri ile

sosyal davranışları öğrenme fırsatı bulurlar. Öz-düzenleme becerileri, sosyal kontrolleri, sosyal kurallar ve değerlerle ilgili farkındalıkları gelişir. Sırasını bekleme, paylaşma, işbirliği, yardımlaşma gibi becerileri akranlarından öğrenirler. Ayrıca akran ilişkileri, bireysel isteklerin sosyal ortamda nasıl ifade edileceği ile ilgili çocuklara deneyim kazandırır (Bradley, 2001; Green, Cillesen, Rechis, Peterson ve Hughes, 2008).

Duygusal açıdan, akranlar stresli durumlarda birbirlerine destek sağlayarak, birbirlerini rahatlatırlar. Akranlar tarafından sağlanan destek, çocukların stresli durumlarla baş etmesini, zorbalıktan, şiddete maruz kalmaktan korunmasını, akademik başarısının artmasını sağlar. Akranların, gelişim alanlarına sağladığı katkılarının yanı sıra bilgi kaynağı, model olma, paylaşım, eşitlik, rehber, destek olma gibi işlevleri de söz konusudur. Akranlar birbirlerine model olarak, bilişsel ve sosyal gelişimlerini desteklerler. Çocuklar akranlarıyla ilişkilerinde zamanla davranışsal açıdan birbirlerine benzerler. Örnek olarak, saldırgan akranlarıyla zaman geçiren çocukların bir süre sonra saldırganlık düzeylerinde artışlar görülebilmektedir. Olumlu akran modelleri, olumlu davranışların öğrenilmesini sağlar (Gülay, 2008: 53).

Sonuç olarak okul öncesi dönemde akran ilişkileri gelişim açısından büyük önem taşımaktadır. Çocukların olumlu akran modelleriyle birlikte öğrenme süreçleri, bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimleri desteklenebilmektedir. Her çocuk yatay ve dikey akran ilişkilerinde deneyimler kazanarak okul öncesi dönemini sağlıklı bir şekilde tamamlamalıdır. Çünkü çocuklar birbirlerinden çok şey öğrenmekte ve birbirlerine kolaylıkla çok şey öğretebilmektedir. Bu açıdan öğretmenler akran

ilişkilerini eğitim öğretimin bir parçası haline getirmeli ve buna göre planlarını düzenlemelidir.

Akran ilişkileri incelendiğinde çocukların farklı statülerde yer alabildikleri görülmektedir. Coie vd, (1982)'e göre kabul ve ret ölçütleri kullanıldığında ortaya beş grup çocuk çıkmaktadır:

1. Popüler çocuklar: Çok sayıda çocukça seçilip az sayıda çocukça reddedilenler.
2. Reddedilen çocuklar: Çok sayıda çocukça reddedilip az sayıda çocukça seçilenler.
3. Tartışmalı çocuklar: Hem çok sayıda çocukça seçilip hem de çok sayıda çocukça reddedilenler.
4. Dikkat çekmeyenler: Ne seçilip ne reddedilenler.
5. Diğer çocuklar: Yukarıdaki dört kategoriye girmeyenler (Akt. Hortaçsu, 2003).

Okul öncesinde sosyal konumu, *fiziksel özellikler*, göz rengi, boy, çekicilik; *çeşitli davranış şekilleri*, saldırganlık, olumlu sosyal davranış, iletişim becerileri, akran grubuna giriş becerileri, sosyal problem çözme becerileri; *duygusal beceriler*, empati kurma, farkındalık gibi beceriler etkilemektedir. Düzgün fiziksel özelliklere sahip olan çocuklar akranları tarafından daha kolay kabul görürken, engeli olan ya da çekici özelliklere sahip olmayan çocuklar ilk etapta arkadaşları tarafından reddedilmektedir. Ayrıca sosyal problem çözme becerilerinin, olumlu ve olumsuz akran ilişkilerinde önemli bir rolü vardır. Empatik olma, başkalarının ve kendi duygularının farkında olma, duygularını uygun biçimde gösterme gibi duygusal becerilere sahip çocuklar akranları tarafından sevilmeaktedirler. Görülmektedir ki bir çocuğun akran grubundaki yerini birçok etmen belirlemektedir. Bu bağlamda okul öncesi dönem

akran ilişkileri, ileriki yıllardaki sosyal ilişkilerin örneklerini sunması açısından oldukça önemlidir (Gülay, 2010). Okul öncesi dönem erken okul deneyimleri açısından da oldukça önemlidir.

Ana kucağından ayrılarak anaokuluna başlamak, çocukların hayatlarındaki en büyük değişikliktir. Çocuk anaokuluna başlamakla, bir akran grubunun üyesi olduğu gibi, öğretmen ve okul kavramıyla da tanışma fırsatını bulmaktadır. Anaokuluna başlama, çocuk ve ebeveynler için uyum sürecini temsil etmektedir. Okul öncesi eğitim alan çocuklar ilk olarak aile ortamından koparak farklı bir ortama girmenin heyecanını yaşamaktadırlar. Bu nedenle hem okula hem de aileye, çocuğun bu süreci uyumlu bir şekilde atlatması için birçok görev düşmektedir. Anaokuluna başlarken çocuğun birçok özellikleri (yaş, gelişim düzeyi, doğum sırası, anne-baba tutumları vb.) dikkate alınmalıdır (Balkaya ve Tuğrul, 1998: 118).

Okul uyumu, öğretim ortamındaki çok çeşitli özellikler ile öğrenci arasındaki en üst düzeydeki uyumu tanımlamaktadır (Spencer, 1999: Akt. Önder ve Gülay, 2007). Okul çocuğa akranları ile birlikte olma, grup olarak çalışma, işbirliği yapma gibi birçok fırsat sunmaktadır.

Aile dünyasından ayrı bir dünyanın varlığını keşfeden çocuk için okul öncesi dönemde, sosyal ilişkiler açısından iyi temeller kurmanın önemi açıktır. Okulun sosyal çevresine uyum sağlamakta zorlanan çocuklar, çoğunlukla okul öncesi dönemde, aile çevresi dışına çıkmamış, sosyal ilişkiden yoksun bırakılmış çocuklardır (Yavuzer, 2005). Anaokuluna geçiş çocuklar için okul performansı üzerindeki uzun vadeli etkisi nedeniyle kritik bir deneyimdir. Bu etkinin bilincinde olarak, erken çocukluk eğitimi alanında çeşitli yaklaşımlar ile

çocukların anaokuluna uyumlarını kolaylaştırmak için büyük çaba gösterilmelidir.

Okula uyumu etkileyen faktörler incelendiğinde, aile içindeki faktörlerin daha baskın olduğu görülmektedir. Anneye aşırı bağımlılık, ailenin okula başlamaya ilgili çocukta gelişim özellikleri üzerindeki beklentileri, annenin hamile olması, aile içinde geçimsizliğin olması, aile içindeki ölümler gibi birçok etken aile ile ilgilidir. Duygusal olarak dengeli olmayan, aşırı derecede hassas ve anneye bağımlı, anneden ayrılmakta zorluk çeken çocukların okuldaki öğrenme faaliyetlerine katılmaları çok güçtür. Anneden ayrılmaları diğer çocuklardan daha uzun süren bu çocuklar, sonunda bunu başardıkları zaman da, artık sınıf arkadaşları öğrenme sürecinin büyük bölümünü aşmış olurlar (Oktay, 2000). Bunun dışında Öztürk (2008) cinsel ya da fiziksel tacize uğramayı da etkenler arasına eklemiştir. Okula uyumda okul, öğretmen değişikliği, arkadaşlık ilişkilerindeki eksiklik de ortak etmenler arasındadır. Bu sonuçlardan da anlaşılacağı gibi okula uyumu sağlıklı bir şekilde yaşamak için öğretmen aile iletişiminin güçlü olması, öğretmenin aileyi hem çok iyi tanıması hem de aileye doğru bilgileri vererek çocuğun hayatındaki bu kritik yaşta iyi değerlendirmeleri için rehberlik etmesi gerekmektedir.

Okul öncesi dönem çocukları için akran ilişkileri, sosyal konum ve okula uyum düzeylerinin yakından incelenmesi ve çocukların bu değişkenler açısından desteklenmesi oldukça önemlidir. Buradan yola çıkarak, araştırmanın amacı, okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş çocuklarının akran ilişkileri, sosyal konumları ve okula uyum düzeylerinin eğitim-öğretim yılı içerisinde değişiklik gösterip göstermediğinin incelenmesidir. Amacı gerçekle-

tirmek için örneklem grubunun bir eğitim-öğretim yılı içerisinde dört defa öğretmen ve akran görüşleri doğrultusunda akran ilişkileri, sosyal konumları ve okula uyum düzeyleri izlenmiştir.

Araştırmada şu sorulara yanıt aranmıştır: 5-6 yaş çocuklarının akran ilişkileri, eğitim-öğretim yılı içinde değişiklik göstermekte midir? 5-6 yaş çocuklarının okula uyum düzeyleri, eğitim-öğretim yılı içinde değişiklik göstermekte midir? 5-6 yaş çocuklarının sosyal konum düzeyleri, eğitim-öğretim yılı içinde değişiklik göstermekte midir?

2. YÖNTEM

Araştırmada ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır. İlişkisel tarama yöntemi, iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir (Karasar, 2009: 81).

2.1. Örneklem: Araştırmanın örneklem grubunu, 2010-2011 eğitim-öğretim yılında Denizli il merkezindeki 1 ilköğretim okuluna bağlı 2 anasınıfı ve 1 özel anaokulu, Tavas ve Serinhisar ilçelerinden ise 2 bağımsız anaokulundan, 5-6 yaş grubu 175 çocuk ve 12 anaokulu öğretmeni oluşturmaktadır. Çocuklardan 91'i (% 52) kız, 84'ü (% 48) erkektir. Örneklem grubunun % 33.7'sini 5 yaş grubu çocukları, % 66.3'ünü 6 yaş grubu çocukları oluşturmaktadır. Çocukların yaş ortalaması 6 yıl, 2 ay, 25 gündür (en az 5 yıl, 1 ay; en çok 6 yıl 7 ay, 8 gün). Örneklem grubunu belirlemede basit rastgele örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

2.2. Veri Toplama Araçları: Veri toplama sürecinde akranlar tarafından kabul edilme düzeyini belirlemek için Resimli Sosyometri Ölçeği, okul öncesi dönem çocuklarının okulda akranlarıyla olan ilişkilerini değerlendirmek ve akran şiddetine

maruz kalma düzeylerini belirlemek amacıyla Ladd ve Profilet Çocuk Davranış Ölçeği ve Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği kullanılmıştır. Okula uyum değişkenlerinin belirlenmesi için de 5-6 Yaş Çocukları İçin Okul Uyumlu Öğretmen Değerlendirme Ölçeği kullanılmıştır.

2.2.1. Resimli Sosyometri Ölçeği; Asher, Singleton, Tinsley ve Hymel tarafından 1979'da geliştirilmiştir. Uygulamasında her bir çocuğa sınıftaki arkadaşlarının fotoğrafları tek tek gösterilmektedir. Çocuk sorulan soruya vereceği cevaba göre arkadaşının fotoğrafını, üzerinde "Gülen Yüz" (Çok severim cevabını temsil etmektedir), "İfadesiz Yüz" (Az severim cevabını temsil etmektedir), "Üzgün Yüz" (Hiç sevmem cevabını temsil etmektedir) resimlerinin bulunduğu kutulardan birinin içine atar. Her fotoğrafta gösterilen çocuk için dört ayrı soru sorulmakta ve cevaplar sayısal olarak kaydedilmektedir. Ölçek 2008'de Gülay tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Türkçe formunun iç tutarlılık katsayısı .91'dir. Test tekrar test uygulamalarında pozitif yönde, anlamlı ve yüksek bir ilişki vardır ($r=.98, p<.01$) (Gülay, 2008).

Ölçeğin planlanmasında, her bir soru ile ilgili seçilen çocuğa 1-3 arasında puanlar verilmektedir. Uygulamanın sonunda her bir çocuğun dört sorunun sonucunda elde ettiği toplam puanlar sosyal konumlarını ifade etmektedir. Yüksek puanlar çocukların akranları tarafından daha çok seçildiğini ve sevildiğini göstermektedir. Asher vd (1979), tarafından geliştirilen sosyometri tekniği bu çalışmada esas alınmıştır. Sosyometrik değerlendirmeler çocukların okul ortamındaki çeşitli durumları (oyun, etkinlik vb.) esas alınarak yapılmıştır.

2.2.2. Ladd ve Profilet Çocuk Davranış Ölçeği; 1996'da öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda, okul öncesi dönem çocuklarının okulda akranlarıyla olan ilişkilerini değerlendirmek amacıyla geliştirilmiş bir ölçme aracıdır. Ölçeğin başında, ölçeğin doldurulmasıyla ilgili yönerge bulunmaktadır. Tüm maddeler "Uygun Değil", "Bazen Uygun", "Tamamen Uygun" ifadeleriyle öğretmenler tarafından değerlendirilmektedir. Ölçek Gülay tarafından 2008'de Türkçe'ye uyarlanmıştır.

Ladd ve Profilet Çocuk Davranış Ölçeği altı alt ölçekten oluşmaktadır. Akranlarına karşı saldırganlık alt ölçeği 7 maddedir. Bu ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .89'dur. Akranlarına karşı yardımcı amaçlayan sosyal davranışlar göstermek alt ölçeği 10 maddedir. İç tutarlılık katsayısı .92'dir. Akranlarına karşı asosyal davranışlar göstermek alt ölçeği 7 maddedir. İç tutarlılık katsayısı .87'dir. Akranlarına karşı korkulu-kaygılı olma alt ölçeği 9 maddedir. İç tutarlılık katsayısı .77'dir. Akranları tarafından dışlanma alt ölçeği 7 maddedir. İç tutarlılık katsayısı .94'tür. Aşırı hareketlilik alt ölçeği 4 maddedir. İç tutarlılık katsayısı .88'dir. Ölçeğin tamamı 44 maddeden oluşmaktadır. Her bir alt ölçeğe ait test-tekrar test ölçümlerinin sonuçları doğrultusunda iki ölçüm arasında tüm ölçümlerin zamana karşı değişmezliği ortaya konulmuştur ($r=.99, p<.001$) (Gülay, 2008).

Çocuk Davranış Ölçeği toplam puan üzerinden değerlendirilmemektedir. Ölçeğin alt ölçeklerinin toplam puanları ayrı ayrı kullanılmaktadır. Alt ölçeklerden çıkan toplam puanın yüksekliği, o davranışın çocukta gerçekleşme sıklığını ortaya koymaktadır.

2.2.3. Akranların Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği; 1997'de Kochenderfer ve Ladd tarafından

5-6 yaş çocukları için geliştirilen “Akranların Şiddetine Maruz Kalma-Kişisel Değerlendirme Ölçeği”nden yola çıkılarak 2002’de geliştirilen bir ölçme aracıdır. Öğretmenler tarafından doldurulmaktadır. Form, akran saldırganlığının dört tipi (fiziksel, dolaylı, doğrudan ve genel) ile ilgili birer tane olmak üzere dört maddeden oluşmaktadır. Her madde “Hiçbir zaman”, “Bazen”, “Her zaman” ifadeleriyle değerlendirilmektedir. Ölçek 2008’de Gülay tarafından Türkçe’ye uyarlanmıştır. Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği’nin iç tutarlılık katsayısı .79 ($p < .01$) olarak bulunmuştur. Kriter geçerliği olarak ise ölçekten elde edilen sonuçlarla, sosyal davranışlara ilişkin öğretmen değerlendirmeleri, akran reddine ilişkin akran görüşleri, yalnızlık ile ilgili kişisel görüşler arasında anlamlı düzeyde, olumlu yönde ilişki bulunmuştur (Ladd ve Kochenderfer-Ladd, 2002: Akt. Gülay, 2008: 132). Ölçekten alınan toplam puan çocukların akranlarının şiddetine ne kadar maruz kaldığını ifade etmektedir.

2.2.4. 5-6 Yaş Çocukları İçin Okul Uyumlu Öğretmen Değerlendirme Ölçeği; 1996’da G.W. Ladd, B. Kochenderfer ve C. Coleman tarafından geliştirilmiştir. Orijinal ölçek, 27 maddeden ve 4 alt ölçekten oluşmaktadır. Ölçek Önder ve Gülay (2010) tarafından Türkçe’ye uyarlanmıştır. Türkçe form 25 madde ve 4 alt ölçekten oluşmaktadır. Okulu sevme alt ölçeği, 5 maddeden oluşmakta ve öğretmenin çocuğun okulu ne kadar sevdiği hakkındaki algısını ölçmektedir. İç tutarlılık katsayısı .81’dir. İşbirlikli katılım alt ölçeği, 10 maddeden oluşmakta, çocuğun öğretmenin otoritesini, sınıf kurallarını ve sorumluluklarını kabul derecesini ölçmektedir. İç tutarlılık katsayısı .84’tür. Okuldan kaçınma alt ölçeği 5 maddeden oluşmakta, çocuğun sınıf ortamından kaçınma

eğilimiyle ilgili öğretmen algısını belirlemektedir. İç tutarlılık katsayısı .73’dür. Kendi kendini yönetme alt ölçeğinde 5 madde bulunmaktadır ve ölçek, çocuğun sınıf içerisindeki bağımsız ve benmerkezci davranışlarını ölçmektedir. İç tutarlılık katsayısı .67’dir. Ölçekteki her madde “Uygun Değil”, “Uygun” ve “Tamamen Uygun” ifadeleriyle değerlendirilmektedir. Tüm ölçeğin Cronbach Alpha katsayısı .70’dir. Test-tekrar test uygulamaları arasında pozitif yönde, anlamlı ve yüksek bir ilişki vardır ($r = .97$, $p < .01$) (Önder ve Gülay, 2010: 214-219).

Ölçeğin puanlanmasında iki yol izlenebilmektedir. İlki, toplam puandır. Ölçekteki bazı maddeleri tersine çevrilerek elde edilen toplam puan, çocuğun okul öncesi eğitim kurumundaki uyum düzeyini ortaya koymaktadır. Puan yükseldikçe okula uyum düzeyi artmaktadır. Puanlamadaki diğer yöntem alt ölçeklerin toplam puanlarını hesaplamaktır. Yine bazı maddelerin tersine çevrilmesiyle her bir alt ölçek için toplam puan belirlenebilir. Alt ölçeklerdeki toplam puanın artması, alt ölçekteki davranışların daha sık sergilendiğini ortaya koymaktadır.

2.3. Uygulama: Veri toplama süreci bir yıl içinde dört kez uygulanarak gerçekleştirilmiştir. Okul öncesi öğretmenleri “Çocuk Davranış Ölçeği, Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği ve Okula Uyum Öğretmen Değerlendirme Ölçeği”ni her çocuk için her uygulama döneminde bir defa doldurmuştur. Araştırma boyunca bu ölçekler öğretmenler tarafından dört kez doldurulmuştur. Araştırmacı tarafından “Resimli Sosyometri Ölçeği” her veri toplama sürecinde her çocuğa bireysel olarak bir kez olmak üzere araştırma boyunca her çocuğa toplam dört kez uygulanmıştır. Uygulama sırasında

çocuklara arkadaşlarının resimleri gösterilerek, 4 soru sorulmuş ve cevapları doğrultusunda her çocuğa ilişkin puanlar kaydedilmiştir. Her çocuk için uygulama süresi ortalama 15 dakika sürmüştür.

2.4. Verilerin Analizi: Verilerin analizinde; akran ilişkileri, sosyal konum ve okula uyum düzeyinin

eğitim-öğretim yılı içinde değişiklik gösterip göstermediğini incelemek için ilişkili örneklem için tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Analizler bilgisayar ortamında SPSS 16.00 paket programı yardımıyla test edilmiştir.

3. BULGULAR

Tablo 1. 5-6 Yaş Çocuklarının Akran İlişkilerinin Akran Şiddetine Maruz Kalma Değişkeni Açısından Eğitim Öğretim Yılı İçindeki Dört Ölçümüne Yönelik Betimleyici İstatistikler

Ölçümler	N	\bar{X}	SS
Akran şiddetine maruz kalma birinci ölçüm	175	.38	.778
Akran şiddetine maruz kalma ikinci ölçüm	175	.26	.772
Akran şiddetine maruz kalma üçüncü ölçüm	175	.22	.617
Akran şiddetine maruz kalma dördüncü ölçüm	175	.16	.594

Tablo 2. 5-6 Yaş Çocuklarının Akran İlişkilerinin Akran Şiddetine Maruz Kalma Değişkeni Açısından Eğitim Öğretim Yılı İçindeki Dört Ölçümüne Yönelik İlişkili Örneklem İçin Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Denekler arası	151.949	174	.873	-	-	
Ölçüm	4.644	3	1.548	4.765	.003	
Hata	169.606	522	.325	-	-	1-4
Toplam	326.199	699	-	-	-	

- 1: Akran şiddetine maruz kalma birinci ölçüm 2: Akran şiddetine maruz kalma ikinci ölçüm
3: Akran şiddetine maruz kalma üçüncü ölçüm 4: Akran şiddetine maruz kalma dördüncü ölçüm

Tablo 2.'de 5-6 yaş çocuklarının akran şiddetine maruz kalma düzeylerinin akran ilişkilerinin eğitim-öğretim yılı içinde artış gösterip göstermediğine yönelik yapılan ilişkili örneklem için tek yönlü varyans analizinin (ANOVA) sonucunda, çocukların akran şiddetine maruz kalma düzeylerinin birinci ölçüm, ikinci ölçüm, üçüncü ölçüm ve

dördüncü ölçüm puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur [$F_{(3,522)} = 4.765, p < .05$]. Akran şiddetine maruz kalma düzeyine yönelik birinci ölçümün ortalama puanı ($\bar{X} = .38$) ve ikinci ölçümün ortalama puanı ($\bar{X} = .26$), üçüncü ölçümün ortalama puanına ($\bar{X} = .22$) göre daha yüksektir. Dördüncü ölçümün ortalama puanı (

$\bar{X}=1.6$) üçüncü ölçümün ortalama puanına göre ($\bar{X}=2.2$) daha düşüktür. Birinci ölçümün ortalama puanı ($\bar{X}=3.8$) ölçümler içindeki en yüksek puandır. Dördüncü ölçümün ortalama puanı ($\bar{X}=1.6$) ölçümler içindeki en düşük puandır. Bu bulgu, 5-6 yaş çocuklarının akran şiddetine maruz kalma

düzeylerinin ilk dört ölçüm içinde düşüş gösterdiğini belirlemiştir. Akran şiddetine maruz kalma düzeyinin azalması, akran şiddetini uygulayan çocukların bu davranışlarını eğitim-öğretim yılı boyunca azaltması ya da akran şiddetine maruz kalan çocukların akranlarının şiddeti ile baş etme stratejileri geliştirdikleri ile açıklanabilir.

Tablo 3. 5-6 Yaş Çocuklarının Akran İlişkilerinin Sosyal Olmayan Davranış Değişkeni Açısından Eğitim Öğretim Yılı İçindeki Dört Ölçümüne Yönelik Betimleyici İstatistikler

Ölçümler	N	\bar{X}	SS
Sosyal olmayan davranış birinci ölçüm	175	2.20	3.277
Sosyal olmayan davranış ikinci ölçüm	175	1.65	2.757
Sosyal olmayan davranış üçüncü ölçüm	175	1.41	2.430
Sosyal olmayan davranış dördüncü ölçüm	175	1.16	2.098

Tablo 4. 5-6 Yaş Çocuklarının Akran İlişkilerinin Sosyal Olmayan Davranış Değişkeni Açısından Eğitim Öğretim Yılı İçindeki Dört Ölçümüne Yönelik İlişkili Örneklem İçin Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Denekler arası	2657.201	173	117.341	-	-	
Ölçüm	102.057	3	34.019	7.675	.000	
Hata	2300.443	519	4.432	-	-	1-3
Toplam	5059.701	695	-	-	-	1-4

1: Sosyal olmayan davranış birinci ölçüm

2: Sosyal olmayan davranış ikinci ölçüm

3: Sosyal olmayan davranış üçüncü ölçüm

4: Sosyal olmayan davranış dördüncü ölçüm

Tablo 4.'te 5-6 yaş çocuklarının akranlarına yönelik sosyal olmayan davranış düzeylerinin eğitim-öğretim yılı içinde artış gösterip göstermediğine yönelik yapılan ilişkili örneklem için tek yönlü varyans analizinin (ANOVA) sonucunda, çocukların sosyal olmayan davranış birinci ölçüm, ikinci ölçüm, üçüncü ölçüm ve dördüncü ölçüm

puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur [$F_{(3,522)} = 7.675, p < .001$]. Sosyal olmayan davranış düzeyine yönelik birinci ölçümün ($\bar{X}=2.20$) ve ikinci ölçümün ortalama puanları ($\bar{X}=1.65$), üçüncü ölçümün ortalama puanına göre ($\bar{X}=1.41$) daha yüksektir. Dördüncü ölçümün ortalama puanı ise ($\bar{X}=1.16$) üçüncü ölçümün

ortalama puanına ($\bar{X}=1.41$) göre daha düşüktür. Birinci ölçümün ortalama puanı ($\bar{X}=2.20$) ölçümler içindeki en yüksek puandır. Dördüncü ölçümün ortalama puanı ($\bar{X}=1.16$) ölçümler içindeki en

düşük puandır. Bu bulgu, 5-6 yaş çocuklarının sosyal olmayan davranış düzeylerinin ilk dört ölçüm içinde düşüş gösterdiğini belirtmektedir. Çocuklarda sosyal olmayan davranışları gösterme sıklığı dört ölçümde de sürekli azalmaktadır.

Tablo 5. 5-6 Yaş Çocuklarının Akran İlişkilerinin Aşırı Hareketlilik Değişkeni Açısından Eğitim Öğretim Yılı İçindeki Dört Ölçümüne Yönelik Betimleyici İstatistikler

Ölçümler				N	\bar{X}	SS
Aşırı hareketlilik	birinci ölçüm			175	2.22	2.292
				175	2.29	2.277
Aşırı hareketlilik	ikinci ölçüm			175	1.84	2.126
				175	2.66	2.551
Aşırı hareketlilik	üçüncü ölçüm					
Aşırı hareketlilik	dördüncü ölçüm					

Tablo 6. 5-6 Yaş Çocuklarının Akran İlişkilerinin Aşırı Hareketlilik Değişkeni Açısından Eğitim Öğretim Yılı İçindeki Dört Ölçümüne Yönelik İlişkili Örneklemeler İçin Tek Faktörlü Varyans Analizi (Anova) Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Denekler arası	2187.949	174	12.574	-	-	
Ölçüm	58.850	3	19.617	6.609	.000	
Hata	1549.400	522	2.968	-	-	2-3
Toplam	3796.199	699	-	-	-	3-4

1: Aşırı hareketlilik düzeyi birinci ölçüm

2: Aşırı hareketlilik düzeyi ikinci ölçüm

3: Aşırı hareketlilik düzeyi üçüncü ölçüm

4: Aşırı hareketlilik düzeyi dördüncü ölçüm

Tablo 6.'da 5-6 yaş çocuklarının akranlarına yönelik aşırı hareketlilik düzeylerinin eğitim-öğretim yılı içinde farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik yapılan ilişkili örneklemeler için tek yönlü varyans

analizinin (ANOVA) sonucunda, çocukların aşırı hareketlilik düzeylerinin birinci ölçüm, ikinci ölçüm, üçüncü ölçüm ve dördüncü ölçüm puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur

[$F_{(3,522)} = 6.609, p < .001$]. Aşırı hareketlilik düzeyine yönelik dördüncü ölçümün ($\bar{X} = 2.66$) ve ikinci ölçümün ortalama puanları ($\bar{X} = 2.29$), birinci ölçümün ortalama puanına göre ($\bar{X} = 2.22$) daha yüksektir. Üçüncü ölçümün ortalama puanı ise ($\bar{X} = 1.84$) birinci ölçümün ortalama puanına ($\bar{X} = 2.22$) göre daha düşüktür. Dördüncü ölçümün ortalama puanı ($\bar{X} = 2.66$) ölçümler içindeki en yüksek puandır. Üçüncü ölçümün ortalama puanı

($\bar{X} = 1.84$) ölçümler içindeki en düşük puandır. Bu bulgu, 5-6 yaş çocuklarının aşırı hareketlilik düzeylerinin eğitim-öğretim yılının ilk döneminin ve ikinci döneminin sonunda artış gösterdiğini, aşırı hareketlilik düzeyinin dördüncü ölçümde en yüksek düzeye ulaştığını göstermektedir. Çocukların aşırı hareketlilik davranışlarını gösterme sıklığının birinci ve ikinci dönem sonunda arttığı görülmektedir.

Tablo 7. 5-6 Yaş Çocuklarının Akran İlişkilerinin Dışlanma Değişkeni Açısından Eğitim Öğretim Yılı İçindeki Dört Ölçümüne Yönelik Betimleyici İstatistikler

Ölçümler				N	\bar{X}	SS
Dışlanma düzeyi birinci ölçüm				175	1.62	2.730
				175	.97	2.170
Dışlanma düzeyi ikinci ölçüm				175	.91	2.256
				175	.44	1.262
Dışlanma düzeyi üçüncü ölçüm						
Dışlanma düzeyi dördüncü ölçüm						

Tablo 8. 5-6 Yaş Çocuklarının Akran İlişkilerinin Dışlanma Değişkeni Açısından Eğitim Öğretim Yılı İçindeki Dört Ölçümüne Yönelik İlişkili Örneklemeler İçin Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Denekler arası	1761.180	174	10.122	-	-	1-2
	125.330	3	41.777	14.362	.000	1-3
Ölçüm	1518.420	522	2.909	-	-	1-4
Hata	3404.93	699	-	-	-	2-4
Toplam						3-4

1: Dışlanma düzeyi birinci ölçüm
3: Dışlanma düzeyi üçüncü ölçüm

2: Dışlanma düzeyi ikinci ölçüm
4: Dışlanma düzeyi dördüncü ölçüm

Tablo 8.'de 5-6 yaş çocuklarının akranları tarafından dışlanma düzeylerinin eğitim-öğretim yılı içinde farklılaşp farklılaşmadığına yönelik tek yönlü varyans analizinin (ANOVA) sonucunda,

çocukların dışlanma düzeylerinin birinci ölçüm, ikinci ölçüm, üçüncü ölçüm ve dördüncü ölçüm puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur [$F_{(3,522)} = 14.362, p < .001$]. Dışlanma

düzeyine yönelik birinci ($\bar{X}=1.62$) ve ikinci ölçümün ortalama puanları ($\bar{X}=0.97$), üçüncü ölçümün ortalama puanına göre ($\bar{X}=0.91$) daha yüksektir. Dördüncü ölçümün ortalama puanı ise ($\bar{X}=0.44$) dördüncü ölçümün ortalama puanına ($\bar{X}=0.91$) göre daha düşüktür. Birinci ölçümün ortalama puanı ($\bar{X}=1.62$) ölçümler içindeki en

yüksek puandır. Dördüncü ölçümün ortalama puanı ($\bar{X}=0.44$) ölçümler içindeki en düşük puandır. Bu bulgu, 5-6 yaş çocuklarının dışlanma düzeylerinin dört ölçüm içinde de düşüş gösterdiğini ifade etmektedir. Okul öncesi dönemde akran ilişkilerini olumsuz yönde etkileyen dışlanma düzeyinin düşüş göstermesi, dışlanmaya neden olan davranışların da azaldığını göstermektedir.

Tablo 9. 5-6 Yaş Çocuklarının Akran İlişkilerinin Korkulu-Kaygılı Olma Değişkeni Açısından Eğitim Öğretim Yılı İçindeki Dört Ölçümüne Yönelik Betimleyici İstatistikler

Ölçümler	N	\bar{X}	SS
Korkulu-kaygılı olma düzeyi birinci ölçüm	175	4.06	4.065
Korkulu-kaygılı olma düzeyi ikinci ölçüm	175	3.34	3.290
Korkulu-kaygılı olma düzeyi üçüncü ölçüm	175	3.22	3.311
Korkulu-kaygılı olma düzeyi dördüncü ölçüm	175	2.58	3.278

Tablo 10. 5-6 Yaş Çocuklarının Akran İlişkilerinin Korkulu-Kaygılı Olma Değişkeni Açısından Eğitim Öğretim Yılı İçindeki Dört Ölçüme Yönelik İlişkili Örneklemeler İçin Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Denekler arası	4857.937	174	27.919	-	-	
Ölçüm	191.764	3	63.921	9.066	.000	1-3
Hata	3680.486	522	7.051	-	-	1-4
Toplam	8730.187	699	-	-	-	2-4

1: Korkulu-kaygılı olma düzeyi birinci ölçüm
3: Korkulu-kaygılı olma düzeyi üçüncü ölçüm

2: Korkulu-kaygılı olma düzeyi ikinci ölçüm
4: Korkulu-kaygılı olma düzeyi dördüncü ölçüm

Tablo 10.'da 5-6 yaş çocuklarının akranlarına yönelik korkulu-kaygılı olma düzeylerinin eğitim-öğretim yılı içinde değişiklik gösterip göstermedi-

ğine yönelik yapılan ilişkili örneklemeler için tek yönlü varyans analizinin (ANOVA) sonucunda, çocukların korkulu-kaygılı olma düzeylerinin

birinci ölçüm, ikinci ölçüm, üçüncü ölçüm ve dördüncü ölçüm puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur [$F_{(3,522)}=9.066$, $p<.001$]. Korkulu-kaygılı olma düzeyine yönelik birinci ölçümün ($\bar{X}=4.06$) ve ikinci ölçümün ortalama puanları ($\bar{X}=3.34$), üçüncü ölçümün ortalama puanına göre ($\bar{X}=3.22$) daha yüksektir. Üçüncü ölçümün ortalama puanı ise ($\bar{X}=3.22$) dördüncü ölçümün ortalama puanına ($\bar{X}=2.58$) göre daha yüksektir. Birinci ölçümün ortalama

puanı ($\bar{X}=4.06$) ölçümler içindeki en yüksek puandır. Dördüncü ölçümün ortalama puanı ($\bar{X}=2.58$) ölçümler içindeki en düşük puandır. Bu bulgu, 5-6 yaş çocuklarının korkulu-kaygılı olma davranışı düzeylerinin dört ölçümde de düşüş gösterdiğini ifade etmektedir. Bulguya göre çocuklarda korkulu-kaygılı olma davranışları ve bu davranışa neden olabilecek faktörler eğitim-öğretim yılı içinde azalmaktadır.

Tablo 11. 5-6 Yaş Çocuklarının Akran İlişkilerinin Saldırganlık Değişkeni Açısından Eğitim Öğretim Yılı İçindeki Dört Ölçümüne Yönelik Betimleyici İstatistikler

Ölçümler				N	\bar{X}	SS
Saldırganlık düzeyi birinci ölçüm				175	2.10	2.901
				175	1.66	2.512
Saldırganlık düzeyi ikinci ölçüm				175	1.70	2.079
				175	1.09	1.826
Saldırganlık düzeyi üçüncü ölçüm						
Saldırganlık düzeyi dördüncü ölçüm						

Tablo 12. 5-6 Yaş Çocuklarının Akran İlişkilerinin Saldırganlık Değişkeni Açısından Eğitim Öğretim Yılı İçindeki Dört Ölçüme Yönelik İlişkili Örneklemeler İçin Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Denekler arası	2235.714	174	12.849	-	-	
Ölçüm	91.914	3	30.638	9.628	.000	1-4
Hata	1661.086	522	3.182	-	-	2-4
Toplam	3988.714	699	-	-	-	3-4

1: Saldırganlık düzeyi birinci ölçüm

2: Saldırganlık düzeyi ikinci ölçüm

3: Saldırganlık düzeyi üçüncü ölçüm

4: Saldırganlık düzeyi dördüncü ölçüm

Tablo 12.'de 5-6 yaş çocuklarının akranlarına yönelik saldırganlık düzeylerinin eğitim-öğretim yılı içinde değişiklik gösterip göstermediğine

yönelik yapılan ilişkili örneklemeler için tek yönlü varyans analizinin (ANOVA) sonucunda, çocukların saldırganlık düzeylerinin birinci ölçüm, ikinci

ölçüm, üçüncü ölçüm ve dördüncü ölçüm puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur [$F_{(3,522)}=9.628, p<.001$]. Saldırganlık düzeyine yönelik birinci ($\bar{X}=2.10$) ve üçüncü ölçümün ortalama puanları ($\bar{X}=1.70$), ikinci ölçümün ortalama puanına ($\bar{X}=1.66$) göre daha yüksektir. Dördüncü ölçümün ortalama puanı ($\bar{X}=1.09$) ise ikinci ölçümün ortalama puanına ($\bar{X}=1.66$) göre daha düşüktür. Birinci ölçümün ortalama puanı ($\bar{X}=2.10$) ölçümler içindeki en yüksek puandır. Dördüncü ölçümün ortalama puanı ($\bar{X}=1.09$)

ölçümler içindeki en düşük puandır. Bu bulgu, 5-6 yaş çocuklarının saldırganlık düzeylerinin birinci ölçümden sonra azaldığını ancak üçüncü ölçümde yeniden yükseldiğini ve son ölçümde de en düşük seviyesine ulaştığı göstermektedir. Çocukların saldırgan davranışlar gösterme sıklığı, ilk iki ölçümde azalmıştır fakat yarıyıl tatilinden sonraki ölçümde çocukların saldırgan davranışlarında bir miktar artış gözlenmiştir. Son ölçümde ise çocukların saldırgan davranışlarında tekrar düşüş meydana gelmiştir.

Tablo 13. 5-6 Yaş Çocuklarının Akran İlişkilerinin Olumlu Sosyal Davranış Değişkeni Açısından Eğitim Öğretim Yılı İçindeki Dört Ölçümüne Yönelik Betimleyici İstatistikler

Ölçümler	N	\bar{X}	SS
Olumlu sosyal davranış düzeyi birinci ölçüm	175	12.61	5.921
Olumlu sosyal davranış düzeyi ikinci ölçüm	175	13.25	5.563
Olumlu sosyal davranış düzeyi üçüncü ölçüm	175	15.03	4.916
Olumlu sosyal davranış düzeyi dördüncü ölçüm	175	13.40	5.544

Tablo 14. 5-6 Yaş Çocuklarının Akran İlişkilerinin Başkalarına Yönelik Olumlu Sosyal Davranış Değişkeni Açısından Eğitim Öğretim Yılı İçindeki Dört Ölçüme Yönelik İlişkili Örneklemeler İçin Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Denekler arası	12829.737	174	73.734	-	-	
Ölçüm	556.907	3	185.636	12.079	.000	1-3
Hata	8022.343	522	15.368	-	-	2-3
Toplam	21408.987	699	-	-	-	3-4

1: Başkalarına yönelik olumlu sosyal davranış birinci ölçüm 2: Başkalarına yönelik olumlu sosyal davranış ikinci ölçüm
3: Başkalarına yönelik olumlu sosyal davranış üçüncü ölçüm 4: Başkalarına yönelik olumlu sosyal davranış dördüncü ölçüm

Tablo 14.'te 5-6 yaş çocuklarının başkalarına yönelik sosyal davranış düzeylerinin eğitim-öğretim yılı içinde değişiklik gösterip göstermediğine yönelik yapılan ilişkili örneklemeler için tek yönlü varyans analizinin (ANOVA) sonucunda, çocukların başkalarına yönelik olumlu sosyal davranış düzeylerinin birinci ölçüm, ikinci öl-

çüm, üçüncü ölçüm ve dördüncü ölçüm puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur [$F_{(3,522)}=12.079, p<.001$].

Başkalarına yönelik olumlu sosyal davranış düzeyine yönelik üçüncü ölçümün ortalama puanı ($\bar{X}=15.00$) ve dördüncü ölçümün ortalama puanı ($\bar{X}=13.40$), ikinci ölçümün ortalama puanına ($\bar{X}=13.25$) ve birinci ölçümün puanına ($\bar{X}=12.61$) göre daha yüksektir. Üçüncü ölçümün puanı ($\bar{X}=12.61$) ölçümler içindeki en yüksek puandır.

Birinci ölçümün ortalama puanı ($\bar{X}=15.03$) ölçümler içindeki en düşük puandır. Bu bulgu, 5-6 yaş çocuklarının olumlu sosyal davranış düzeylerinin eğitim-öğretim yılı içinde ilk ölçümden üçüncü ölçüme kadar artış gösterdiğini ancak son ölçümde azaldığını göstermektedir. Çocukların olumlu sosyal davranışlarını sergileme düzeyi üç ölçüme kadar sürekli artış göstermektedir. Son ölçümde çocukların olumlu sosyal davranışlarını gösterme düzeyleri düşüş göstermektedir.

Tablo 15. 5-6 Yaş Çocuklarının Okula Uyum Düzeylerinin İşbirlikli Katılım Değişkeni Açısından Eğitim Öğretim Yılı İçindeki Dört Ölçümüne Yönelik Betimleyici İstatistikler

Ölçümler	N	\bar{X}	SS
İşbirlikli katılım düzeyi birinci ölçüm	175	14.53	5.327
İşbirlikli katılım düzeyi ikinci ölçüm	175	14.97	5.715
İşbirlikli katılım düzeyi üçüncü ölçüm	175	17.08	4.221
İşbirlikli katılım düzeyi dördüncü ölçüm	175	15.70	3.693

Tablo 16. 5-6 Yaş Çocuklarının Okula Uyum Düzeylerinin İşbirlikli Katılım Değişkeni Açısından Eğitim Öğretim Yılı İçindeki Dört Ölçüme Yönelik İlişkili Örneklem İçin Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Denekler arası	8777.513	173	50.737	-	-	1-3
Ölçüm	651.947	3	217.316	15.607	.000	1-4
Hata	7226.803	519	13.924	-	-	2-3
Toplam	16656.263	695	-	-	-	3-4

1: İşbirlikli katılım birinci ölçüm

2: İşbirlikli katılım ikinci ölçüm

3: İşbirlikli katılım üçüncü ölçüm

4: İşbirlikli katılım dördüncü ölçüm

Tablo 16.'da 5-6 yaş çocuklarının işbirlikli katılım düzeylerinin eğitim-öğretim yılı içinde değişiklik gösterip göstermediğine yönelik yapılan ilişkili

örneklem için tek yönlü varyans analizinin (ANOVA) sonucunda, çocukların işbirlikli katılım düzeylerinin birinci ölçüm, ikinci ölçüm, üçüncü

ölçüm ve dördüncü ölçüm puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur [$F_{(3,522)}=15.607$, $p<.001$]. İşbirlikli katılım düzeyine yönelik birinci ölçümün ($\bar{X}=14.53$) ve ikinci ölçümün ortalama puanları ($\bar{X}=14.97$), üçüncü ölçümün ortalama puanına ($\bar{X}=17.08$) ve dördüncü ölçümün ortalama puanına ($\bar{X}=15.70$) göre daha yüksektir. Üçüncü ölçümün ortalama puanı ($\bar{X}=17.08$) ölçümler içindeki en yüksek puandır. Birinci ölçümün ortalama puanı ($\bar{X}=14.53$) ölçümler

içindeki en düşük puandır. Bu bulgu, 5-6 yaş çocuklarının işbirlikli katılım düzeylerinin ilk ölçümden sonra artış gösterdiğini üçüncü ölçümde artışın en yüksek düzeye ulaştığı, ancak üçüncü ölçümden sonra azaldığını göstermektedir. Çocuklar işbirlikli katılım davranışlarını ilk üç ölçüm içinde artarak sergilemişlerdir. Fakat son ölçümde çocukların işbirlikli katılım düzeyinde düşüş saptanmıştır.

Tablo 17. 5-6 Yaş Çocuklarının Okula Uyum Düzeylerinin Kendi Kendini Yönetme Değişkeni Açısından Eğitim Öğretim Yılı İçindeki Dört Ölçümüne Yönelik Betimleyici İstatistikler

Ölçümler	N	\bar{X}	SS
Kendi kendini yönetme düzeyi birinci ölçüm	175	6.82	2.887
Kendi kendini yönetme düzeyi ikinci ölçüm	175	7.12	2.771
Kendi kendini yönetme düzeyi üçüncü ölçüm	175	7.71	2.470
Kendi kendini yönetme düzeyi dördüncü ölçüm	175	7.99	2.195

Tablo 18. 5-6 Yaş Çocuklarının Okula Uyum Düzeylerinin Kendi Kendini Yönetme Değişkeni Açısından Eğitim Öğretim Yılı İçindeki Dört Ölçüme Yönelik İlişkili Örneklemeler İçin Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Denekler arası	2973.857	174	17.091	-	-	1-3
Ölçüm	149.811	3	49.937	15.207	.000	1-4
Hata	1714.189	522	3.284	-	-	2-3
Toplam	4837.857	699	-	-	-	2-4

1: Kendi kendini yönetme birinci ölçüm
3: Kendi kendini yönetme üçüncü ölçüm

2: Kendi kendini yönetme ikinci ölçüm
4: Kendi kendini yönetme dördüncü ölçüm

Tablo 18.'de 5-6 yaş çocuklarının kendi kendini yönetme düzeylerinin eğitim-öğretim yılı içinde değişiklik gösterip göstermediğine yönelik yapılan ilişkili örneklemeler için tek yönlü varyans

analizinin (ANOVA) sonucunda, çocukların kendi kendini yönetme düzeyi birinci ölçüm, ikinci ölçüm, üçüncü ölçüm ve dördüncü ölçüm puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur

[$F_{(3,522)}=15.207, p<.001$]. Kendi kendini yönetme düzeyine yönelik dördüncü ölçümün ($\bar{X}=7.99$) ve üçüncü ölçümün ortalama puanları ($\bar{X}=7.71$), ikinci ölçümün ortalama puanına ($\bar{X}=7.12$) göre daha yüksektir. Birinci ölçümün ortalama puanı ise ($\bar{X}=6.82$) diğer üç ölçümün ortalama puanlarına göre daha düşüktür. Dördüncü ölçümün ortalama puanı ($\bar{X}=7.99$) ölçümler içindeki en

yüksek puandır. Birinci ölçümün ortalama puanı ($\bar{X}=6.82$) ölçümler içindeki en düşük puandır. Bu bulguya göre, 5-6 yaş çocuklarının kendi kendini yönetme düzeylerinin dört ölçüm içinde sürekli artış gösterdiğini ifade edilmiştir. Okul öncesi dönemde istenen bir davranış olan, kendi kendini yönetme davranışının sergilenme oranı eğitim-öğretim yılı içinde sürekli artmıştır.

Tablo 19. 5-6 Yaş Çocuklarının Okula Uyum Düzeylerinin Okuldan Kaçınma Değişkeni Açısından Eğitim Öğretim Yılı İçindeki Dört Ölçümüne Yönelik Betimleyici İstatistikler

Ölçümler	N	\bar{X}	SS
Okuldan kaçınma düzeyi birinci ölçüm	175	8.47	2.146
Okuldan kaçınma düzeyi ikinci ölçüm	175	8.85	1.728
Okuldan kaçınma düzeyi üçüncü ölçüm	175	9.48	1.221
Okuldan kaçınma düzeyi dördüncü ölçüm	175	9.57	.826

Tablo 20. 5-6 Yaş Çocuklarının Okula Uyum Düzeylerinin Okuldan Kaçınma Değişkeni Açısından Eğitim Öğretim Yılı İçindeki Dört Ölçüme Yönelik İlişkili Örneklemeler İçin Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Denekler arası	841.777	174	4.838	-	-	1-2
	143.469	3	47.823	29.077	.000	1-3
Ölçüm	858.531	522	1.645	-	-	1-4
Hata	1843.777	699	-	-	-	2-3
Toplam						2-4

1: Okuldan kaçınma düzeyi birinci ölçüm
3: Okuldan kaçınma düzeyi üçüncü ölçüm

2: Okuldan kaçınma düzeyi ikinci ölçüm
4: Okuldan kaçınma düzeyi dördüncü ölçüm

Tablo 20.'de 5-6 yaş çocuklarının okuldan kaçınma düzeylerinin eğitim-öğretim yılı içinde değişiklik gösterip göstermediğine yönelik yapılan ilişkili örneklemeler için tek yönlü varyans analizinin (ANOVA) sonucunda, çocukların okuldan kaçınma düzeylerinin birinci ölçüm, ikinci ölçüm, üçüncü ölçüm ve dördüncü ölçüm puanları arasında anlamlı

bir farklılık olduğu bulunmuştur [$F_{(3,522)}=29.077, p<.001$]. Okuldan kaçınma düzeyine yönelik birinci ölçümün ($\bar{X}=8.47$) ve ikinci ölçümün ortalama puanları ($\bar{X}=8.85$), üçüncü ölçümün ortalama puanına ($\bar{X}=9.48$) göre daha düşüktür. Üçüncü ölçümün puanı ise ($\bar{X}=9.48$) dördüncü ölçümün ortalama puanına göre daha ($\bar{X}=9.57$)

düşüktür. Dördüncü ölçümün ortalama puanı ($\bar{X}=9.57$) ölçümler içindeki en yüksek puandır. Birinci ölçümün ortalama puanı ($\bar{X}=8.47$) ölçümler içindeki en düşük puandır. Bu bulgu, 5-6 yaş çocuklarının okuldan kaçınma düzeylerinin

dört ölçüm içinde de sürekli artış gösterdiğini belirtmektedir. Eğitim-öğretim yılı sonuna kadar öğretmen algılarına göre çocukların okuldan kaçınma düzeylerinde artış meydana gelmiştir.

Tablo 21. 5-6 Yaş Çocuklarının Okula Uyum Düzeylerinin Okulu Sevme Değişkeni Açısından Eğitim Öğretim Yılı İçindeki Dört Ölçümüne Yönelik Betimleyici İstatistikler

Ölçümler	N	\bar{X}	SS
Okulu sevme düzeyi birinci ölçüm	175	8.64	2.056
Okulu sevme düzeyi ikinci ölçüm	175	8.72	1.830
Okulu sevme düzeyi üçüncü ölçüm	175	9.42	1.252
Okulu sevme düzeyi dördüncü ölçüm	175	9.12	1.229

Tablo 22. 5-6 Yaş Çocuklarının Okula Uyum Düzeylerinin Okulu Sevme Açısından Eğitim Öğretim Yılı İçindeki Dört Ölçüme Yönelik İlişkili Örneklemeler İçin Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anamlı Fark
Denekler arası	957.720	174	5.504	-	-	1-3
Ölçüm	70.314	3	23.438	13.629	.000	1-4
Hata	897.686	522	1.720	-	-	2-3
Toplam	1925.72	699	-	-	-	2-4
						3-4

1: Okulu sevme birinci ölçüm

2: Okulu sevme ikinci ölçüm

3: Okulu sevme üçüncü ölçüm

4: Okulu sevme dördüncü ölçüm

Tablo 22.'de 5-6 yaş çocuklarının okulu sevme düzeylerinin eğitim-öğretim yılı içinde değişiklik gösterip göstermediğine yönelik yapılan ilişkili örneklemeler için tek yönlü varyans analizinin (ANOVA) sonucunda, çocukların okulu sevme davranışı birinci ölçüm, ikinci ölçüm, üçüncü ölçüm ve dördüncü ölçüm puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur [$F_{(3,522)}=13.629$, $p<.001$]. Okulu sevme düzeyine yönelik birinci ölçümün ortalama puanı ($\bar{X}=8.64$) ve ikinci ölçümün ortalama puanı ($\bar{X}=8.72$), üçüncü ölçümün ortalama puanına göre ($\bar{X}=9.42$) daha

düşüktür. Üçüncü ölçümün puanı ise ($\bar{X}=9.42$) dördüncü ölçümün ortalama puanına ($\bar{X}=9.12$) göre daha yüksektir. Üçüncü ölçümün ortalama puanı ($\bar{X}=9.42$) ölçümler içindeki en yüksek puandır. Birinci ölçümün ortalama puanı ($\bar{X}=8.64$) ölçümler içindeki en düşük puandır. Bu bulgu, 5-6 yaş çocuklarının okulu sevme düzeylerinin ilk üç ölçüm içinde yükseldiğini fakat son ölçümde düşüş gösterdiğini ifade etmektedir. Çocukların okulu sevme düzeyleri ilk üç ölçümde artış göstermekte iken son ölçümde düşüş göstermiştir.

Tablo 23. 5-6 Yaş Çocuklarının Sosyal Konum Düzeylerinin Eğitim Öğretim Yılı İçindeki Dört Ölçümüne Yönelik Betimleyici İstatistikler

Ölçümler	N	\bar{X}	SS
Sosyometri birinci ölçüm	175	1.30	22.185
Sosyometri düzeyi ikinci ölçüm	175	1.40	22.378
Sosyometri düzeyi üçüncü ölçüm	175	1.41	25.934
Sosyometri düzeyi dördüncü ölçüm	175	1.45	25.009

Tablo 24. 5-6 Yaş Çocuklarının Sosyal Konumlarının Eğitim Öğretim Yılı İçindeki Dört Ölçüme Yönelik İlişkili Örneklemeler İçin Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Denekler arası	361104.409	174	2075.313	-	-	1-2
Ölçüm	21296.450	3	7098.817	98.704	.000	1-3
Hata	37542.300	522	71.920	-	-	1-4
Toplam	419943.159	699	-	-	-	3-4

1: Sosyometri birinci ölçüm

2: Sosyometri ikinci ölçüm

3: Sosyometri üçüncü ölçüm

4: Sosyometri dördüncü ölçüm

Tablo 24.'te 5-6 yaş çocuklarının sosyal konumlarının eğitim-öğretim yılı içinde değişiklik gösterip

göstermediğine yönelik yapılan ilişkili örneklemeler için tek yönlü varyans analizinin (ANOVA) so-

nucunda, çocukların sosyal konumlarının birinci ölçüm, ikinci ölçüm, üçüncü ölçüm ve dördüncü ölçüm puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur [$F_{(3,522)}=98.704, p<.001$]. Sosyal konum düzeylerinin birinci ölçümün ($\bar{X}=1.30$) ve ikinci ölçümün ortalama puanları ($\bar{X}=1.40$), üçüncü ölçümün ortalama puanına göre ($\bar{X}=1.41$) daha düşüktür. Üçüncü ölçümün ortalama puanı ise ($\bar{X}=1.41$) dördüncü ölçümün ortalama puanına ($\bar{X}=1.45$) göre daha düşüktür. Dördüncü ölçümün ortalama puanı ($\bar{X}=1.45$) ölçümler içindeki en yüksek puandır. Birinci ölçümün ortalama puanı ($\bar{X}=1.30$) ölçümler içindeki en düşük puandır. Bu bulgu, 5-6 yaş çocuklarının sosyal konumlarının dört ölçümde de artış gösterdiğini ortaya koymaktadır. Sosyometri tekniği kullanılarak ölçülen sosyal konum düzeyleri eğitim-öğretim yılı içinde sürekli artış göstermektedir.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırmanın sonuçlarına göre 5-6 yaş çocuklarının akran ilişkilerine ve okula uyum düzeylerine bağlı değişkenler eğitim-öğretim yılı içinde sabit kalmamış, düşüşler ve artışlar göstermiştir. Sosyal konum düzeyleri ise eğitim-öğretim yılı içinde artış göstermektedir.

Akran ilişkilerinin eğitim-öğretim yılı içinde gösterdiği değişiklikler kullanılan ölçeklere ve alt ölçeklere göre tek tek ortaya konmuştur. Akran şiddetine maruz kalma düzeyi, sosyal olmayan davranış düzeyi, dışlanma düzeyi ve korkulukaygılı olma düzeyi eğitim-öğretim yılı içinde sürekli düşüş göstermektedir. Aşırı hareketlilik düzeyi yıl içinde, yarıyıl tatiline girerken ve yıl sonu tatiline girerken, yani eğitim-öğretim yılının iki yarı yılının son dönemlerinde artış göstermektedir. Saldırganlık düzeyinin de birinci

ölçümden sonra azaldığını ancak üçüncü ölçümde ilk ölçümden düşük olmak üzere, artış gösterdiğini ve dördüncü ölçümde yine azaldığı görülmektedir. Olumlu sosyal davranışın ilk ölçümden itibaren artış gösterdiği de sonuçlar arasındadır.

Okula uyum düzeylerinin eğitim-öğretim yılı içinde değişiklikler gösterdiği tespit edilmiştir. Bu sonuca ilişkin işbirlikli katılım düzeyinin ilk ölçümden sonra bir miktar arttığını, üçüncü ölçümde de artışın devam ettiğini fakat dördüncü ölçümde çocukların işbirlikli katılım düzeylerinin azaldığı görülmektedir. Kendi kendini yönetme ve okuldan kaçınma düzeyi dört ölçümde de sürekli artış göstermektedir. Okulu sevmeye düzeyi ise, ilk üç ölçümde artış göstermiş, dördüncü ölçümde okulu sevmeye düzeyinde düşüş meydana gelmiştir. Sosyometri tekniği ile ölçülen sosyal konum düzeylerinin dört ölçümde de artış gösterdiği görülmektedir.

5. ÖNERİLER

Araştırmanın bulgularına göre, akran ilişkileri, okula uyum düzeyleri ve sosyal konum düzeyleri eğitim-öğretim yılı içinde değişiklikler göstermektedir. Bu durum farklı değişkenlerin çocukların akran ilişkileri, sosyal konumları ve okula uyumlarının çeşitli değişkenlerden etkilenmiş olduğunu göstermektedir. Bu değişkenleri belirlemek amacıyla akran ilişkilerini, sosyal konumu, okula uyumu etkileyebilecek değişkenleri belirleyip izleme araştırmaları gerçekleştirilebilir. Böylece hangi değişkenlerin farklılaşmasında, bağımlı değişkenlerin nasıl etkilendiği ortaya çıkarılabilir.

Araştırma sonuçlarından, okuldan kaçınma düzeyi yıl içinde sürekli artmıştır. Genelde öğretmen beklentilerinde çocukların okulu sevmesi, okula

uyum sağlaması istenilen bir durumken, araştırma sonucunda ortaya çıkan bu durumun açıklanabilmesi için farklı sayılarda farklı gruplardan oluşan örneklem gruplarında, farklı değişkenler (anne-baba eğitim durumu, öğretmen ve anne-baba tutumları, öğretmen-çocuk ilişkisi, çocukların mizacı, öğretmenlerin sınıf yönetimi stratejileri, sosyo-ekonomik düzey, daha önce okul öncesi eğitim almış olma, kardeş sayısı, köy, kent ya da ilçede yaşama) açısından araştırmalar yapılmalıdır.

Okula uyumsuzluğun çocuk ile ilgili faktörlerden kaynaklanabileceği gibi öğretmen ile ilgili faktörlerden de kaynaklanabileceği unutulmamalıdır. Öğretmen kaynaklı okula uyum problemlerinde; öğretmenlere okula uyum ile ilgili bilgi verilebilir. Çocukları tanıma teknikleri, gözlem teknikleri okulun başlarında öğretmen tarafından uygulanması gereken teknikler olmalıdır. Ayrıca çocukların ilgi ve beklentilerini tahmin edemeyen, çocuklarla uygun bir iletişim dili oluşturamayan öğretmenler kendilerini bu yönde geliştirmelidir. Öğretmenin mesleki ve kişisel yeterlilikleri çocukların okula uyumu açısından oldukça önemlidir. Güleryüzlü, sevecen, çocuklarla ilgili ve mesleki bilgilere, becerilere sahip olan öğretmenlerin sınıflarında okula uyum problemleri daha az gözlenebilir. Bu nedenle çocukla ilgili uyum problemlerinin yanı sıra öğretmenle ilgili okula uyum problemleri de önemlidir.

Okula uyum düzeyinine ilişkin aşırı hareketlilik değişkeni, eğitim-öğretim yılı içinde ikinci ve dördüncü ölçümlerde yani, birinci ve ikinci dönemin sonlarında artış göstermiştir. Bu bulgunun nedenini öğrenmek için farklı örneklem gruplarında 5 ve 6 yaşları kendi içlerinde ayrı ayrı araştırmaya alarak, dönem sonlarında yapılan etkinlikler öğretmen

görüşleri alınarak değişken haline getirilebilir ve bu değişkenlerin aşırı hareketlilikle ilişkisi incelenebilir. Ayrıca farklı değişkenlerin de (anne-babanın birlikte ya da ayrı yaşaması, annenin çalışması, kardeş sayısı, yeni kardeşin dünyaya gelmesi, mizaç vb.) aşırı hareketlilik üzerinde etkili olup olmadığı incelenebilir.

KAYNAKLAR

Balkaya, İ. ve Tuğrul, B. “Anaokulun Yeni Başlayan Çocukların Okula Uyum Süreçlerini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi” Ankara: Hacettepe Üniversitesi Ev Ekonomisi Yüksek Okulları Yayınları, 2, 145.

Bradley, K. D. (2001). “Group Entry Strategies as Socially Excluded Children as a Function of Sex, Ethnicity and Sociometric Status” (Unpublished Phd. Thesis). The University of Texas. USA.

Chen, X., Chang, L., He, Y. and Liu, H. (2005). “The Peer Group as a Context: Moderating Effects on Relations Between Maternal Parenting and Social and School Adjustment in Chinese Children” *Child Development*, 2, 76, 417-434.

Çetin, F., Alpa-Bilbay, A. ve Albayrak-Kaymak, D. (2003). “Araştırmadan Uygulamaya Çocuklarda Sosyal Beceriler: Grup Eğitimi” İstanbul: Epsilon Yayınları.

Denham, S. A., Blair, K.A., De Mulder, E., Levitas, J., Sawyer, K., Major, S. A. and Patrick, Q. (2003). “Preschool Emotional Competence: Pathway to Social Competence?” *Child Development*, 74, 1, 238-256.

- Erwin, P. (2000).** “Çocuklukta ve Ergenlikte Arkadaşlık” (Çev. Osman Akınhay). İstanbul: Alfa Kitabevi.
- Green, V. A., Cillesen, A. H. N., Rechis, R., Patterson, M. M. and Hughes, J. M. (2008).** “Social Problem Solving and Strategy Use in Young Children” *The Journal of Genetic Psychology*, 169, 1, 92-112.
- Gülay, H. (2008).** “5-6 Yaş Çocuklarına Yönelik Akran İlişkileri Ölçeklerinin Geçerlik Güvenirlik Çalışmaları ve Akran İlişkilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi” Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Gülay, H. (2010).** “Okul Öncesi Dönemde Akran İlişkileri” Ankara: Pegem Akademi.
- Hortaçsu, N. (2003).** “İnsan İlişkileri” Ankara: İmge Kitabevi.
- Ladd, G. W., Kochenderfer, B. J. and Goleman, C. C. (1997).** “Classroom Peer Acceptance, Friendship and Victimization: Distinct Relational Systems That Contribute Uniquely to Children’s School Adjustment?” *Child Development*, 6, 69, 1181-1197.
- Mendez, J. L. Fantuzzo, J. and Cicchetti, D. (2002).** “Profiles of Social Competence Among Low-Income African-American Preschool Children” *Child Development*, 73, 4, 1085- 1100.
- Oktay A. (2000).** “Yaşamın Sihirli Yılları: Okul öncesi Dönem (2. Baskı)” İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Önder, A. ve Gülay, H. (2010).** “5-6 Yaş Çocukları İçin Okula Uyum Öğretmen Değerlendirme Ölçeğinin Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması” *Uluslar Arası Online Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1, (2), 204-224. 26.03.2011 tarihinde [Http://Asosindex.Com](http://Asosindex.Com) adresinden alınmıştır.
- Öztürk, A. (2008).** “Okul Öncesi Eğitimin İlköğretim 1. ve 3. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Becerilerine Etkisinin İncelenmesi” Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.
- Rowley, S. J., Sellers, R. M., Chavous, T. M. and Smith, M. A. (1998).** “The Relationship Between Racial Identity and Self-Esteem in African American College and High School Students” *Journal of Personality and Social Psychology*, 74, 715-724.
- Yavuzer, H. (2005).** “Doğum Öncesinden Ergenlik Sonuna Çocuk Psikolojisi” İstanbul: Remzi Kitabevi.